

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад –
грудень 2020 року

Зміст

1. Щодо вирішення переддоговірних спорів стосовно умов договору оренди земельної ділянки	4
2. Щодо осіб, які можуть набувати право користування земельною ділянкою, що виставляється на земельні торги з визначенням функціонального використання – для ведення фермерського господарства	6
3. Щодо визначення характеру позовних вимог про повернення земельної ділянки у зв'язку з припиненням дії договору оренди	9
4. Щодо терміну набуття чинності банківською гарантією	11
5. Щодо стягнення неустойки, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України	13
6. Щодо механізму розрахунку інфляційних втрат у разі, якщо прострочення виконання грошового зобов'язання становить неповний місяць	15
7. Щодо належного способу захисту права особи, яка не була стороною оспорюваних правочинів (кредитних договорів)	18
8. Щодо підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів	20
9. Щодо визнання недійсними правочинів, укладених директором товариства, за позовом учасника цього товариства	21
10. Щодо поширення заборони на знесення самочинної прибудови до пам'ятки архітектури	23
11. Щодо розрахунку розміру пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту в разі ненадання загальної кошторисної вартості	24
12. Щодо наявності в особи статусу іпотекодержателя у разі відсутності запису про державну реєстрацію обтяження нерухомого майна іпотекою	26
13. Щодо відомостей про припинення іпотеки	28
14. Щодо відсутності підстав для нарахування відповідачу необлікованого (донарахованого) об'єму природного газу	30
15. Щодо заборони вчинення виконавчих дій стосовно об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації	32
16. Щодо забезпечення позову у справах, пов'язаних з визнанням охоронних документів недійсними	34
17. Щодо заходів забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно та (або) кошти	36
18. Щодо касаційного оскарження судових рішень апеляційної інстанції, якими вирішувалося питання про вжиття заходів забезпечення позову	38
19. Щодо звільнення від сплати судового збору	39
20. Щодо неможливості перегляду за нововиявленими обставинами рішень суду апеляційної інстанції	41

Перелік уживаних скорочень

- ГК України – Господарський кодекс України
- ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України
- ЗК України – Земельний кодекс України
- КГС ВС – Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
- ОП КГС ВС – об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
- ЦК України – Цивільний кодекс України
- ПК України – Податковий кодекс України

1. Щодо вирішення переддоговірних спорів стосовно умов договору оренди земельної ділянки

Переддоговірні відносини між сторонами з приводу розбіжностей щодо умов договору оренди землі регулюються статтями 179, 181, 187 ГК України, оскільки це узгоджується з положеннями статей 648, 649 ЦК України та статті 2 Закону України "Про оренду землі". Такі відносини не врегульовано спеціальними нормами ЗК України, Закону України "Про оренду землі"

КГС ВС розглянув справу за позовом Приватного акціонерного товариства "ОТІС" (далі – ПрАТ "ОТІС") до Київської міської ради, за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, – Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (далі – Департамент земельних ресурсів КМДА), про визнання договору оренди земельної ділянки укладеним.

Судами встановлено, що рішенням Київської міської ради від 20.11.2018 затверджено проєкт землеустрою щодо відведення ПрАТ "ОТІС" земельної ділянки.

ПрАТ "ОТІС" звернулося до Департаменту земельних ресурсів КМДА листами від 08.05.2019, 07.06.2019, в яких повідомило про отримання проєкту договору оренди земельної ділянки та про незгоду з окремими його умовами і надіслало протокол узгодження розбіжностей до договору.

Департамент земельних ресурсів КМДА надав відповідь листом від 26.06.2019, в якому наголосив на обов'язковості актів органів місцевого самоврядування та запропонував ПрАТ "ОТІС" погодити проєкт договору в редакції орендодавця.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 11.03.2020 позов задоволено повністю. Постановою Північного апеляційного господарського суду від 01.09.2020 скасовано зазначене рішення та прийнято нове рішення, яким у позові відмовлено повністю.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною першою статті 2 Закону України "Про оренду землі" передбачено, що відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються ЗК України, ЦК України, цим Законом, законами України, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них, а також договором оренди землі.

Згідно із частиною третьою статті 179 ГК України укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування .

Спори, які виникають при укладанні господарських договорів за державним замовленням, або договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону та в інших випадках, встановлених законом, розглядаються судом. Інші переддоговірні спори можуть бути предметом розгляду суду у разі, якщо це передбачено угодою сторін або якщо сторони зобов'язані укласти певний господарський договір

на підставі укладеного між ними попереднього договору (частина перша статті 187 ГК України).

За статтею 648 і частиною першою статті 649 ЦК України зміст договору, укладеного на підставі правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, обов'язкового для сторін (сторони) договору, має відповідати цьому акту.

Частиною першою статті 124 ЗК України встановлено, що передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

З моменту укладення між землекористувачем та органом місцевого самоврядування договору оренди землі припиняються адміністративні відносини між цими суб'єктами і надалі виникають договірні відносини, які характеризуються рівністю їх учасників та свободою договору. Такі ознаки не притаманні адміністративним правовідносинам. Натомість вони властиві цивільним правовідносинам, які з огляду на суб'єктний склад можуть бути предметом судового розгляду у відповідному суді загальної юрисдикції або господарському суді.

Ураховуючи, що чинним законодавством земельні відносини приватноправового характеру, які пов'язані з набуттям речового права (в тому числі права оренди) на земельну ділянку, виникають після укладення договору оренди землі та державної реєстрації відповідного речового права, КГС ВС вважає, що переддоговірні відносини між сторонами щодо узгодження умов договору оренди землі можуть регулюватися статтями 179, 181, 187 ГК України. По-перше, це відповідає з положенням статей 648, 649 ЦК України та статті 2 Закону України "Про оренду землі". По-друге, переддоговірні відносини, пов'язані з укладанням договорів оренди земельних ділянок, не врегульовано спеціальними нормами ЗК України, Закону України "Про оренду землі".

Положеннями ЗК України та Закону України "Про оренду землі" як спеціальних нормативно-правових актів не визначено (крім обов'язкової наявності рішення відповідної ради для укладання договору оренди земельної ділянки) порядку вирішення переддоговірних спорів між сторонами з приводу розбіжностей щодо умов договору оренди земельної ділянки та порядку погодження протоколів розбіжностей щодо умов договору оренди земельної ділянки, які безпосередньо пов'язані з укладанням договору оренди земельної ділянки. Отже, до зазначених правовідносин підлягають застосуванню норми Глави 20 ГК України, оскільки вони не регулюються іншими нормативно-правовими актами.

Постановою КГС ВС від 03.11.2020 скасовано постанову Північного апеляційного господарського суду від 01.09.2020 та передано справу на новий розгляд до цього суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2020 у справі № 910/16771/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92675755>.

2. Щодо осіб, які можуть набувати право користування земельною ділянкою, що виставляється на земельні торги з визначенням функціонального використання — для ведення фермерського господарства

Товариство з обмеженою відповідальністю (з урахуванням предмета і цілей діяльності товариства згідно зі статутом) не може набувати права користування земельною ділянкою, яка виставляється на земельні торги з визначенням функціонального використання — для ведення фермерського господарства

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Агроцентр-Плюс" до Приватного підприємства "Регіональний інвестиційний центр аукціонів" про визнання протиправною відмову в реєстрації позивача як учасника земельних торгів з продажу права оренди на земельну ділянку, цільовим призначенням якої є ведення фермерського господарства і яка розташована за межами населених пунктів на території Руденківської сільської ради Новосанжарського району Полтавської області.

Рішенням Господарського суду Полтавської області від 24.06.2020, залишеним без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 17.09.2020, позов задоволено.

Судові рішення аргументовано тим, що жодних обмежень чи заборон щодо передачі в оренду юридичним особам, у тому числі сільськогосподарським підприємствам, земель для ведення фермерського господарства ні ЗК України, ні спеціалізований Закон України "Про оренду землі" не встановлюють. Суди також зазначили, що відповідно до статті 37¹ ЗК України земельні ділянки сільськогосподарського призначення, призначені для ведення особистого селянського господарства, фермерського господарства, розташовані у масиві земель сільськогосподарського призначення, можуть використовуватися їх власником, землекористувачем також для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без зміни цільового призначення таких земельних ділянок.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно зі статтею 22 ЗК України землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей.

Землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування:

а) громадянам — для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокошіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства;

б) сільськогосподарським підприємствам — для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;

в) сільськогосподарським науково-дослідним установам та навчальним закладам, сільським професійно-технічним училищам та загальноосвітнім школам – для дослідних і навчальних цілей, пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства;

г) несільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям, релігійним організаціям і об'єднанням громадян – для ведення підсобного сільського господарства;

г) оптовим ринкам сільськогосподарської продукції – для розміщення власної інфраструктури.

Відповідно до частини п'ятої статті 20 ЗК України види використання земельної ділянки в межах певної категорії земель (крім земель сільськогосподарського призначення та земель оборони) визначаються її власником або користувачем самостійно в межах вимог, встановлених законом до використання земель цієї категорії, з урахуванням містобудівної документації та документації із землеустрою. Земельні ділянки сільськогосподарського призначення використовуються їх власниками або користувачами виключно в межах вимог щодо користування землями певного виду використання, встановлених статтями 31, 33 – 37 цього Кодексу.

Отже, зазначеною нормою обмежено користування власниками або користувачами землями певного виду в межах встановлених визначними у цій нормі статтями.

Відносини, пов'язані зі створенням, діяльністю та припиненням діяльності фермерських господарств, регулюються Конституцією України, ЗК України, Законом України "Про фермерське господарство", який є спеціальним нормативно-правовим актом у таких правовідносинах, та іншими нормативно-правовими актами України.

За змістом частини першої статті 5, частини першої статті 7 Закону України "Про фермерське господарство" право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство. Для отримання (придбання) у власність або в оренду земельної ділянки державної власності з метою ведення фермерського господарства громадяни звертаються до відповідної районної державної адміністрації. Для отримання у власність або в оренду земельної ділянки із земель комунальної власності з метою ведення фермерського господарства громадяни звертаються до місцевої ради.

Після одержання засновником державного акта на право власності на земельну ділянку або укладення договору оренди земельної ділянки та його державної реєстрації фермерське господарство підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб (стаття 8 зазначеного Закону).

Тобто можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з наданням (передачею) йому земельних ділянок для ведення фермерського господарства як форми підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську

продукцію, займатися її переробкою та реалізацією. Надання (передача) фізичній особі земельних ділянок для ведення фермерського господарства є обов'язковою умовою для державної реєстрації фермерського господарства.

Статтею 37¹ ЗК України встановлено право використання власником або користувачем земельної ділянки сільськогосподарського призначення, призначеної, зокрема, для ведення фермерського господарства, для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, однак не передбачено можливості продажу на земельних торгах прав на земельну ділянку певного виду користування – для ведення фермерського господарства.

Ураховуючи системний аналіз статей 22, 135, 136 ЗК України, статей 80, 114 ГК України, положень Законів України "Про фермерське господарство" та "Про місцеве самоврядування в Україні", КГС ВС дійшов висновку, що до спірних правовідносин пункт "а" частини третьої статті 22 ЗК України необхідно застосовувати так.

Чинним законодавством передбачено інший ніж загальний, суб'єктний склад осіб, які виявили бажання придбати на земельних торгах право оренди земельної ділянки з визначенням такого функціонального призначення як ведення фермерського господарства, оскільки можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з наданням (передачею) йому земельних ділянок для ведення фермерського господарства як форми підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією.

Оскільки землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування громадянам – для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, то товариство з обмеженою відповідальністю (з урахуванням предмета і цілей діяльності товариства згідно зі статутом) не може набувати права користування земельною ділянкою, яка виставляється на земельні торги з визначенням функціонального використання – для ведення фермерського господарства.

З огляду на викладене КГС ВС скасував постанову Східного апеляційного господарського суду від 17.09.2020 і рішення Господарського суду Полтавської області від 24.06.2020 та ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.12.2020 у справі № 917/93/20 можна ознайомитися за посиланням http://reyestr.court.gov.ua/Review/93498738_

3. Щодо визначення характеру позовних вимог про повернення земельної ділянки у зв'язку з припиненням дії договору оренди

Позовна вимога прокурора про зобов'язання повернути земельну ділянку у зв'язку з припиненням дії договору оренди має немайновий характер, оскільки є вимогою про виконання обов'язку в натурі (повернення належної орендодавцеві земельної ділянки), об'єктом вимоги є дія зобов'язаної сторони, що не піддається грошовій (вартісній) оцінці, а вирішення спору не вплине на склад майна сторін спору та не змінить власника майна

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом керівника Маріупольської місцевої прокуратури № 2 Донецької області (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Маріупольської міської ради Донецької області (далі – міськрада) до Товариства з обмеженою відповідальністю "Харбор" (далі – товариство) про зобов'язання повернути земельну ділянку у зв'язку з припиненням дії договору оренди, укладеного між товариством та міськрадою.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 23.01.2020 позовну заяву прокурора залишено без руху; зобов'язано прокурора усунути недоліки позовної заяви шляхом надання доказів доплати судового збору за подання позову та встановлено строк для усунення недоліків.

Зазначена ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що позовні вимоги про повернення земельної ділянки є майновою вимогою. Відповідно до підпункту 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України "Про судовий збір" за подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру справляється судовий збір у розмірі 1,5 % ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Пунктом 2 частини першої статті 163 ГПК України передбачено, що ціна позову у позовах про визнання права власності на майно або його витребування визначається вартістю майна.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 17.02.2020, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, повернуто прокурору позовну заяву та додані до неї документи на підставі частини четвертої статті 174 ГПК України. Суд першої інстанції виходив з того, що прокурор не надав доказів доплати судового збору за звернення до господарського суду з позовом за ставкою, що передбачена для позовів майнового характеру.

Отже, у цій справі спірним є питання щодо визначення характеру заявлених прокурором позовних вимог про повернення земельної ділянки: майнові, чи немайнові.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з пунктом 3 частини третьої статті 162 ГПК України позовна заява повинна містити, зокрема, зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці.

За частиною першою статті 163 зазначеного Кодексу ціна позову визначається: 1) у позовах про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується, або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безапелювальному) порядку; 2) у позовах про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна; 3) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

Майновий позов (позовна вимога майнового характеру) – це вимога про захист права або інтересу, об'єктом якої є благо, що підлягає грошовій оцінці.

Будь-який майновий спір має ціну. Різновидами майнових спорів є, зокрема, спори, пов'язані з підтвердженням прав на майно та грошові суми, на володіння майном і будь-які форми його використання.

До позовних заяв немайнового характеру належать вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Під немайновим позовом слід розуміти вимогу про захист права або інтересу, об'єктом якої є благо, що не піддається грошовій оцінці.

Обґрунтовуючи позицію щодо немайнового характеру позову, прокурор посилається на те, що предметом позову є вимога про повернення орендарем (товариством) земельної ділянки орендодавцю (міськраді), яка з комунальної власності не вибувала; право власності за згадану ділянку не оспорюється; спір не пов'язаний з підтвердженням права на земельну ділянку; позовні вимоги мають зобов'язальний характер, а безпосереднім наслідком задоволення позовних вимог не стане зміна складу майна сторін.

ОП КГС ВС погоджується з наведеними доводами прокурора щодо немайнового характеру позовної вимоги про повернення земельної ділянки, оскільки йдеться про правовідносини сторін, які врегульовані договором оренди, строк дії якого закінчився, а судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, витребування або повернення майна визначається з урахуванням вартості спірного майна, лише у позадоговірних зобов'язаннях.

Ураховуючи викладене ОП КГС ВС дійшла висновку, що позовна вимога прокурора про зобов'язання повернути земельну ділянку має немайновий характер, оскільки є вимогою про виконання обов'язку в натурі (повернення належної орендодавцеві земельної ділянки), об'єктом вимоги є дія зобов'язаної сторони, що не піддається грошовій (вартісній) оцінці, а вирішення спору не вплине на склад майна сторін спору та не змінить власника майна.

Постановою ОП КГС ВС від 02.12.2020 скасовано постанову Східного апеляційного господарського суду від 18.05.2020 та ухвалу Господарського суду Донецької області від 17.02.2020. Справу направлено до Господарського суду Донецької області на стадію вирішення питання про відкриття провадження.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02.12.2020 у справі № 905/105/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93296139>.

4. Щодо терміну набуття чинності банківською гарантією

Якщо сторони не визначили іншого терміну набуття банківською гарантією чинності, ніж день видачі, то пункт договору про надання гарантії про те, що гарантія набуває чинності згідно та на умовах, встановлених в договорі гарантії, не може свідчити про те, що гарантією встановлено строк її дії в розумінні статті 251, частини першої статті 561, частини четвертої статті 563 ЦК України

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Острозький цукровий завод" (далі – ТОВ "Острозький цукровий завод") до Акціонерного товариства "Акціонерний комерційний банк "Конкорд" (далі – АТ "АКБ "Конкорд"), за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, Товариства з обмеженою відповідальністю "Аграрно-кредитний центр" (далі – ТОВ "Аграрно-кредитний центр") про стягнення виплати за безумовною безвідкличною банківською гарантією, інфляційних втрат, 3 % річних.

Позовні вимоги ТОВ "Острозький цукровий завод" обґрунтовані тим, що відмова АТ "АКБ "Конкорд" у виплаті йому коштів за банківською гарантією є неправомірною, оскільки третя особа – ТОВ "Аграрно-кредитний центр" (принципал), порушила умови договору фінансового лізингу, виконання якого було забезпечено банківською гарантією, вимогу за якою ТОВ "Острозький цукровий завод" (бенефіціар) надіслало АТ "АКБ "Конкорд" (гаранту) у порядку та строк, що встановлені договором.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 05.11.2019 позов задоволено частково. Стягнуто з відповідача на користь позивача основний борг, інфляційні втрати, 3 % річних (судами здійснено власний розрахунок інфляційних втрат та 3 % річних). У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 05.02.2020 рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 05.11.2019 залишено без змін.

Суди попередніх інстанцій мотивували свої висновки тим, що передбачена пунктом 1.2 договору про надання банківської гарантії умова щодо чинності гарантії: "з дня укладання між банком та принципалом договору застави майнових прав" – не може вважатися ані строком, ані терміном у розумінні статей 251, 252, 253 ЦК України. Тому така умова не є подією, яка має неминуче настати, оскільки залежить від дій або бездіяльності принципала щодо внесення ним грошового покриття на рахунок банку. Тож у цьому спорі гарантія є чинною саме з дня передання її бенефіціару.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Гарантія – це односторонній правочин, змістом якого є обов'язок гаранта сплатити кредиторі – бенефіціару грошову суму відповідно до умов гарантії у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією. Тобто гарантія створює зобов'язання тільки для гаранта.

Порядок, умови надання та отримання банками гарантій та їх виконання регулюються Положенням про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 № 639 (далі – Положення).

Пунктом 2 Положення визначено, що гарантія – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк-гарант (банк, який надає гарантію на користь бенефіціара) бере на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром (особа, на користь якої надається гарантія) сплатити кошти в разі настання гарантійного випадку. Зобов'язання банку-гаранта перед бенефіціаром не залежить від базових відносин, які забезпечуються такою гарантією (їх припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли посилання на такі базові відносини безпосередньо міститься в тексті гарантії.

Згідно з пунктом 5 розділу 1 Положення банк-гарант може надавати такі види гарантій: платіжні гарантії, гарантії повернення авансового платежу, тендерні гарантії (гарантії забезпечення пропозиції), гарантії виконання, гарантії повернення позики тощо.

Частиною першою статті 563 ЦК України передбачено, що в разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, гарант зобов'язаний сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії.

За частиною другою статті 563 ЦК України вимога кредитора до гаранта про сплату грошової суми відповідно до виданої ним гарантії пред'являється у письмовій формі. До вимоги додаються документи, вказані в гарантії. У вимозі до гаранта або у доданих до неї документах кредитор повинен вказати, у чому полягає порушення боржником основного зобов'язання, забезпеченого гарантією.

За загальним правилом гарантія вважається чинною з дня її видачі. Норма частини другої статті 561 ЦК України є диспозитивною, і сторони можуть визначити більш пізній термін набуття гарантією чинності порівняно із днем видачі.

Водночас згідно з абзацом другим частини третьої статті 6 ЦК України сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

Відповідно статей 251, 252 ЦК України строком є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення, і визначається він роками, місяцями, тижнями, днями або годинами, а не посиланням на подію, яка має настати. Вказівкою на подію, яка має неминуче настати, визначається термін – певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Умову договору гарантії про розміщення принципалом грошового покриття у розмірі суми гарантії на відповідних рахунках банку-гаранта не можна вважати ні строком, ні терміном у розумінні цивільного законодавства, адже така умова не є подією, яка має неминуче настати, оскільки залежить від дій або бездіяльності

принципала щодо внесення ним грошового покриття на рахунок банку, а бенефіціар не є стороною договору гарантії, який укладається між банком та принципалом.

Отже, якщо сторони не визначили інший термін набуття банківською гарантією чинності ніж день видачі, то пункт договору про надання гарантії, яким передбачено набрання нею чинності згідно з цим договором, не може свідчити про те, що гарантією встановлено строк її дії в розумінні статті 251, частини першої статті 561, частини четвертої статті 563 ЦК України.

Постановою ОП КГС ВС від 02.10.2020 залишено без змін постанову Центрального апеляційного господарського суду від 05.02.2020 та рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 05.11.2019.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02.10.2020 у справі № 904/1156/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92841742>.

5. Щодо стягнення неустойки, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України

Скорочені строки позовної давності не поширюються на неустойку як особливу міру відповідальності, встановлену частиною другою статті 785 ЦК України, оскільки передбачено право сторони стягнути таку неустойку за весь час неправомірного користування майном після припинення дії договору найму.

При розрахунку розміру неустойки згідно з частиною другою статті 785 ЦК України за неповернення майна з оренди після припинення дії договору найму не включається податок на додану вартість, який мав би сплачуватися орендарем орендодавцю у разі правомірного користування майном

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Департаменту комунальної власності Одеської міської ради до Приватного підприємства "Нобіліс-Транс Груп" (далі – ПП "Нобіліс-Транс Груп") про стягнення заборгованості з орендної плати, пені за несвоєчасну сплату орендної плати та неустойки за прострочення повернення об'єкта оренди, виселення з нежилых приміщень.

Судами встановлено, що ПП "Нобіліс-Транс Груп" сплатило за період з 01.05.2017 по 15.03.2019 меншу орендну плату, ніж було визначено умовами договору оренди нежилого приміщення від 31.03.2016, укладеного між ним та Департаментом комунальної власності Одеської міської ради. У зв'язку з цим у нього утворилася заборгованість перед позивачем.

На час розгляду спору в місцевому суді ПП "Нобіліс-Транс Груп" не виконало умов договору оренди, який припинив свою дію після закінчення строку, на який його було укладено, внаслідок чого в орендаря виник обов'язок відповідно до пункту 4.7 договору звільнити приміщення з оформленням акта приймання-передачі у 15-денний строк.

Рішенням Господарського суду Одеської від 01.08.2019 частково задоволено позов, стягнуто з ПП "Нобіліс-Транс Груп" на користь Департаменту комунальної

власності Одеської міської ради заборгованість з орендної плати, пеню, неустойку (судом здійснено власний розрахунок суми неустойки без включення до її складу податку на додану вартість) та виселено його з нежилых приміщень. У решті позову відмовлено. Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду рішення Господарського суду Одеської від 01.08.2019 залишено без змін.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Положеннями статті 549 ЦК України та статті 230 ГК України визначено загальне поняття штрафних санкцій, яке у господарському судочинстві включає неустойку, штраф, пеню, що їх учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил господарської діяльності, невиконання господарського зобов'язання.

Частиною першою статті 785 ЦК України регламентовано, що в разі припинення договору найму наймач зобов'язаний негайно повернути наймодавцеві річ у стані, в якому вона була одержана, з урахуванням нормального зносу, або у стані, який було обумовлено в договорі. Частиною другою цієї статті передбачено санкцію за порушення такого зобов'язання. Зокрема, якщо наймач не виконує обов'язку щодо повернення речі, наймодавець має право вимагати від наймача сплати неустойки у розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення.

Отже, в розумінні загальних та спеціальних норм права санкція (неустойка), передбачена статтею 785 ЦК України, є мірою відповідальності, визначеною законодавцем за неправомірне користування майном після припинення договору. З огляду на те, що зазначена міра відповідальності застосовується до триваючого правопорушення (неповернення майна орендодавцю), санкція також є тривалою у часі (зобов'язання сплатити подвійну плату за користування річчю за весь час неправомірного користування майном).

Зазначена санкція (неустойка) як така, що визначена спеціальною нормою права, має певні особливості у застосуванні порівняно з іншими штрафними санкціями, які охоплюються загальними визначеннями статті 230 ГК України та статті 549 ЦК України.

ОП КГС ВС погоджується з правовими висновками щодо застосування частини другої статті 785 ЦК України як особливої міри відповідальності, що визначена законодавцем за правовою природою як неустойка та має певну специфіку у застосуванні. На неї не поширюється скорочений строк позовної давності, оскільки передбачено право сторони стягнути таку неустойку за весь час неправомірного користування майном після припинення дії договору. До зазначеної неустойки не застосовуються положення статті 232 ГК України про припинення нарахування штрафних санкцій після закінчення 6 місяців, оскільки інше встановлено частиною другою статті 785 ЦК України.

Порядок справляння податку на додану вартість регулюється розділом V. "Податок на додану вартість" ПК України.

ПК України, як спеціальним нормативним актом, що визначає будь-які питання щодо оподаткування, елементи податку, підстави для надання податкових пільг та порядок їх застосування, не встановлено включення до бази оподаткування

податком на додану вартість жодних заходів юридичної відповідальності за порушення господарських зобов'язань юридичною особою, а навпаки, прямо зазначено про те, що до складу договірної (контрактної) вартості не включаються суми неустойки (штрафів та/або пені). При цьому для цілей оподаткування законодавцем не передбачено винятків щодо спеціальної неустойки, визначеної частиною другою статті 785 ЦК України.

Неустойка у розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення її повернення, враховуючи природу її виникнення, не генерує додану вартість, оскільки не є товаром або послугою, її виникнення не пов'язане з впливом дій виробника/надавача послуг, розмір такої неустойки не залежить від вартості використаних продавцем/надавачем послуг сировини, інших товарів та додаткових послуг.

Неустойка, нарахована на підставі частини другої статті 785 ЦК України, є спеціальною санкцією за порушення законодавства, вона не може бути об'єктом оподаткування податком на додану вартість через свою правову природу як міру відповідальності.

Зважаючи на викладене, ОП КГС ВС дійшла висновку, що до розміру неустойки за неповернення майна з оренди після припинення дії договору найму не включається податок на додану вартість, який мав би сплачуватися орендарем орендодавцю у випадку правомірного користування майном.

З огляду на встановлені судами обставини та проведений розрахунок ОП КГС ВС залишила без змін постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 17.12.2019 та рішення Господарського суду Одеської області від 01.08.2019.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 20.11.2020 у справі № 916/3119/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93149464>.

6. Щодо механізму розрахунку інфляційних втрат у разі, якщо прострочення виконання грошового зобов'язання становить неповний місяць

Сума боргу, внесена за період з 1 до 15 числа включно відповідного місяця, індексується за період з урахуванням цього місяця, а якщо суму внесено з 16 до 31 числа місяця, то розрахунок починається з наступного місяця. За аналогією, якщо погашення заборгованості відбулося з 1 по 15 число включно відповідного місяця, інфляційна складова обчислюється без урахування цього місяця, а якщо з 16 до 31 числа місяця – з урахуванням цього місяця.

Якщо період прострочення виконання грошового зобов'язання становить неповний місяць, то інфляційна складова враховується або не враховується залежно від математичного округлення періоду прострочення у неповному місяці

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Кременчуцький сталеливарний завод" до Акціонерного товариства "Українська

залізниця" про стягнення пені, інфляційних втрат, 3 % річних за весь час користування коштами.

Позовні вимоги обґрунтовано неналежним виконанням відповідачем зобов'язань щодо оплати вартості поставленого позивачем товару (продукції) в строк, визначений у договорі. Зазначені обставини стали підставою для нарахування позивачем відповідачу пені в розмірі облікової ставки НБУ від суми заборгованості за кожен день прострочення, а також 3 % річних на суму основного боргу, інфляційних втрат у порядку частини другої статті 625 ЦК України.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 02.12.2019 позовні вимоги задоволено. Постановою Північного апеляційного господарського суду апеляційну скаргу відповідача задоволено частково, рішення Господарського суду міста Києва від 02.12.2019 у справі скасовано в частині стягнення інфляційних втрат, викладено резолютивну частину рішення у новій редакції.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

При розрахунку інфляційних втрат у зв'язку з простроченням боржником виконання грошового зобов'язання до цивільних відносин підлягають застосуванню за аналогією закону норми Закону України "Про індексацію грошових доходів населення", та приписи Порядку проведення індексації грошових доходів населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1078, та Методики розрахунку базового індексу споживчих цін, затвердженої наказом Державного комітету статистики України від 27.07.2007 № 265.

Порядок індексації грошових доходів для цілей застосування статті 625 ЦК України здійснюється з урахуванням індексу споживчих цін (індексу інфляції) за офіційними даними Державного комітету статистики України у відповідний місяць прострочення боржника, як результат множення грошового доходу, що підлягає індексації, на величину приросту індексу споживчих цін, поділений на 100 відсотків. (абзац п'ятий пункту 4 зазначеного Порядку).

У судовій практиці господарських судів існують різні підходи до застосування механізму розрахунку інфляційних втрат у порядку частини другої статті 625 ЦК України у разі, якщо прострочення виконання грошового зобов'язання становить неповний місяць.

ОП КГС ВС вважає за доцільне роз'яснити, що сума боргу, внесена за період з 1 до 15 числа включно відповідного місяця, індексується за період з урахуванням цього місяця, а якщо суму внесено з 16 до 31 числа місяця, то розрахунок починається з наступного місяця. За аналогією, якщо погашення заборгованості відбулося з 1 по 15 число включно відповідного місяця, інфляційна складова розраховується без урахування цього місяця, а якщо з 16 до 31 числа місяця – з урахуванням цього місяця.

Отже, якщо період прострочення виконання грошового зобов'язання становить неповний місяць, то інфляційна складова враховується або не враховується залежно від математичного округлення періоду прострочення у неповному місяці.

Методику розрахунку інфляційних втрат за неповний місяць прострочення виконання грошового зобов'язання доцільно відобразити, із застосуванням

математичного підходу до округлення днів у календарному місяці, упродовж якого сталося прострочення, а саме:

- час прострочення у неповному місяці більше півмісяця (> 15 днів) = 1 (один) місяць, тому за такий неповний місяць нараховується індекс інфляції на суму боргу;
- час прострочення у неповному місяці менше або дорівнює половині місяця (від 1, включно з 15 днями) = 0 (нуль), тому за такий неповний місяць інфляційна складова боргу не враховується.

Наведений спосіб розрахунку склався як усталена судова практика, його використовують всі бухгалтерські програми розрахунку інфляційних збитків. ОП КГС ВС не вбачає необхідності відступу від такого способу розрахунку інфляційних збитків у порядку статті 625 ЦК України, оскільки він не суперечить зазначеній нормі права та законодавству, яке застосовується при розрахунку інфляційних збитків.

ОП КГС ВС зауважила, що при з'ясуванні наявності підстав для нарахування кредитором інфляційних втрат у порядку частини другої статті 625 ЦК України судам належить визначити конкретну дату (подію), з настанням якої пов'язується строк виконання грошового зобов'язання, дослідити обставини виконання зобов'язання боржником (борг погашався частинами чи однією сумою у повному обсязі) та встановити період у часі, упродовж якого сталося прострочення боржника у виконанні зобов'язання перед кредитором.

Як вбачається з матеріалів справи, позивач заявив до стягнення з відповідача інфляційні втрати щодо оплати поставленого товару за період прострочення з 15.12.2018 по 30.01.2019.

Оскільки позивач зареєстрував податкову накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних 14.12.2018, а 15.12.2018 є вихідним днем (субота), то днем закінчення строку виконання відповідачем зобов'язання щодо оплати вартості поставленої йому позивачем 22.11.2018 продукції на підставі накладної є перший робочий день – 17.12.2018 (понеділок).

ОП КГС ВС вважає помилковими висновки місцевого та апеляційного судів про те, що прострочення відповідача щодо оплати продукції розпочалося 15.12.2018, та зауважує, що першим днем невиконання грошового зобов'язання відповідачем є 17.12.2018.

При розрахунку суми інфляційних втрат позивачу належало виходити з періоду прострочення відповідача з 17.12.2018 по 30.01.2019 без урахування дня фактичної оплати вартості поставленої продукції 31.01.2019. У грудні 2018 року прострочення відповідача тривало з 17-го по 31-й день, тобто 15 календарних днів.

Отже, за період з 17 по 31 грудня 2018 року прострочення становило менше ніж півмісяця, і за такий неповний місяць інфляційна складова боргу не враховується.

За таких обставин ОП КГС ВС погодилася з висновками апеляційного суду про відмову в позові в частині стягнення з відповідача на користь позивача інфляційних втрат за прострочення щодо оплати продукції у грудні 2018 року.

Водночас ОП КГС ВС вважає помилковими висновки апеляційного суду щодо відмови у позові у частині інфляційних втрат за січень 2019 року, оскільки за встановлених судами обставин вбачається, що прострочення відповідача у січні

2019 року тривало з 1-го по 30-те число, тобто 30 днів, що становить більше ніж півмісяця (> 15 днів), та з урахуванням математичного підходу до округлення днів у календарному місяці заокруглюється до одного місяця.

З огляду на викладене ОП КГС ВС змінила резолютивну частину постанови Північного апеляційного господарського суду від 29.04.2020 в частині відмови у позові про стягнення інфляційних втрат за січень 2019 року та задовольнила позовні вимоги у цій частині.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 20.11.2020 у справі № 910/13071/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93263303>.

7. Щодо належного способу захисту права особи, яка не була стороною оспорюваних правочинів (кредитних договорів)

Позивач, реалізуючи право на судовий захист і звертаючись до суду з позовом про визнання недійсним правочину, стороною якого він не є, зобов'язаний довести (підтвердити) в установленому законом порядку, яким чином оспорюваний ним договір порушує (зачіпає) його права та законні інтереси, а суд має перевірити доводи та докази, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, і вирішити питання про наявність чи відсутність підстав для правового захисту позивача.

Відсутність порушеного або оспорюваного права позивача є підставою для ухвалення рішення про відмову в задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Тех-Трейд-Інвест" (далі – ТОВ "Тех-Трейд-Інвест") до Акціонерного товариства "Комерційний банк "ПриватБанк" (далі – АТ "КБ "ПриватБанк"), Товариства з обмеженою відповідальністю "Парктур", Товариства з обмеженою відповідальністю "Скорзонера" (далі – ТОВ "Скорзонера"), Товариства з обмеженою відповідальністю "Шелта", Товариства з обмеженою відповідальністю "Аспект" про визнання недійсними окремих пунктів кредитних договорів.

Позовні вимоги обґрунтовано тим, що кредитні договори в частині визначення і сплати винагороди за користування кредитом порушують права позивача, збільшують обсяг його відповідальності перед АТ "КБ "ПриватБанк". Позивач хоча і не є стороною цих кредитних договорів, однак набув право власності на майно, що становить предмет іпотеки згідно з договорами іпотеки від 02.06.2016, від 03.06.2016, укладеними між ТОВ "Скорзонера" і ПАТ "КБ "ПриватБанк" для забезпечення виконання зобов'язань за цими кредитними договорами. Тож до ТОВ "Тех-Трейд-Інвест" відповідно до закону перейшли права та обов'язки іпотекодавця за цими договорами іпотеки.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 24.10.2018 у позові відмовлено. Постановою Північного апеляційного господарського суду від 04.11.2019 зазначене рішення скасовано, прийнято нове рішення про задоволення позову, визнано

недійсними пункти кредитних договорів згідно з переліком, наведеним у резолютивній частині постанови.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За змістом статей 203, 215, 217 ЦК України оспорювати правочин у суді може одна із сторін правочину або інша заінтересована особа. За відсутності визначення поняття "заінтересована особа" такою особою є кожен, хто має конкретний майновий інтерес в оспорюваному договорі.

Вимоги заінтересованої особи, яка в судовому порядку домагається визнання правочину недійсним, спрямовані на приведення сторін недійсного правочину до того стану, який вони мали до вчинення правочину.

Власний інтерес заінтересованої особи полягає в тому, щоб предмет правочину перебував у власності конкретної особи чи сторона (сторони) правочину перебувала у певному правовому становищі, оскільки від цього залежить подальша законна реалізація заінтересованою особою її прав.

Самі по собі дії осіб щодо вчинення правочинів, навіть якщо вони здаються іншим особам неправомірними, не можуть бути оспорені в суді, допоки ці особи не доведуть, що такі дії порушують їх права.

У цій справі позов про визнання недійсними кредитних договорів у частині сплати винагороди за користування кредитом подала особа, яка не була стороною кредитних договорів, – заінтересована особа.

ОП КГС ВС зазначила, що особа, яка звертається до суду з позовом про визнання недійсним договору (чи його окремих положень), повинна довести конкретні факти порушення її майнових прав та інтересів, а саме підтвердити, що її права та законні інтереси як заінтересованої особи порушені оспорюваним договором і в результаті визнання його (чи його окремих положень) недійсним майнові права заінтересованої особи буде захищено та відновлено.

Позивач, реалізуючи право на судовий захист і звертаючись до суду з позовом про визнання недійсним правочину, стороною якого він не є, зобов'язаний довести (підтвердити) в установленому законом порядку, яким чином оспорюваний ним договір порушує (зачіпає) його права та законні інтереси, а суд має – перевірити доводи та докази, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, і вирішити питання про наявність чи відсутність підстав для правового захисту позивача. Відсутність порушеного або оспорюваного права позивача є підставою для ухвалення рішення про відмову в задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин.

Установивши, що оспорювані положення спірних кредитних договорів не порушують прав позивача, господарський суд першої інстанції все ж вдався до перевірки правочину на його відповідність вимогам законодавства і не врахував, що відсутність порушення прав та законних інтересів ТОВ "Тех-Трейд-Інвест" цими правочинами в оспорюваній частині є самостійною, достатньою підставою для відмови у позові.

ОП КГС ВС зазначила, що порушенням розуміється такий стан суб'єктивного права, за якого воно зазнало протиправного впливу з боку правопорушника,

внаслідок чого суб'єктивне право особи зменшилося або зникло як таке. Порухення права пов'язане з позбавленням можливості здійснити, реалізувати своє право повністю або частково. Отже, наявність у спірних кредитних договорах (у яких позивач не є стороною) положень про сплату позичальниками – відповідачами винагороди за користування кредитом не свідчить про безумовне порушення умовами кредитних договорів майнових прав позивача як особи, яка стала власником майна, переданого в іпотеку для забезпечення виконання зобов'язань за цими кредитними договорами. За наслідками задоволення такого позову має відбуватися поновлення (захист) майнових прав позивача або ж його інтереси можуть бути реалізовані, внаслідок чого він зможе набути прав. Проте заявлені у справі вимоги спрямовані не на відновлення прав ТОВ "Тех-Трейд-Інвест", оскільки вони стосуються зобов'язань, стороною яких це товариство не є, а на захист прав сторін кредитних договорів, які одночасно визначені відповідачами у справі. Це свідчить про неправильно обраний позивачем спосіб захисту порушеного, на його думку, права.

ОП КГС ВС вбачає за доцільне відступити від висновку, викладеного у раніше ухваленій постанові Верховного Суду від 10.10.2019 у справі № 904/8902/17, в частині наявності підстав та правомірності задоволення позову про визнання недійсними умов договору, стороною якого позивач не є, без дослідження і встановлення обставин порушення прав та охоронюваних законом інтересів позивача внаслідок укладання оспорюваного договору.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС скасувала постанову Північного апеляційного господарського суду від 04.11.2019, а рішення Господарського суду міста Києва від 24.10.2018 залишила в силі.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.10.2020 у справі № 910/12787/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92705206>.

8. Щодо підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів

Безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з порушенням прямих вказівок закону є: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів або в разі неможливості встановлення наявності кворуму; прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства; відсутність протоколу загальних зборів

КГС ВС розглянув справу за позовом Приватного підприємства "Дунайводбуд-2" (далі – ПП "Дунайводбуд-2") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Дунайводбуд-17" (далі – ТОВ "Дунайводбуд-17") про визнання недійсним рішення загальних зборів.

Позовні вимоги ПП "Дунайводбуд-2" обґрунтовані тим, що рішення загальних зборів учасників ТОВ "Дунайводбуд-17" прийняте за відсутності кворуму. Крім того, позивач не був повідомлений про скликання зазначених зборів і не брав у них участі.

При цьому протоколу загальних зборів ПП "Дунайводбуд-2" від 05.12.2017, на підставі якого 07.12.2017 директор ПП "Дунайводбуд-2" нібито брав участь у загальних зборах ТОВ "Дунайводбуд-17", не існує.

Рішенням Господарського суду Одеської області від 08.02.2019, залишеним без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 11.03.2020, позовні вимоги задоволено повністю.

Суди попередніх інстанцій мотивували свої висновки тим, що оспорюване рішення загальних зборів учасників ТОВ "Дунайводбуд-17" прийнято без повідомлення ПП "Дунайводбуд-2" про час і місце проведення зборів, що позбавило його можливості взяти в них участь, та за відсутності кворуму, що згідно з прямою вказівкою закону є підставою для визнання такого рішення недійсним.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до усталеної судової практики підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства можуть бути: порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства; позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах; порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів.

Безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з порушенням прямих вказівок закону є: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів або в разі неможливості встановлення наявності кворуму; прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства; відсутність протоколу загальних зборів.

Отже, оскільки судами встановлено факт неналежного повідомлення відповідачем позивача про спірні загальні збори та їх проведення за відсутності кворуму, суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про наявність безумовних підстав для визнання таких загальних зборів недійсними.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив без змін постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 та рішення Господарського суду Одеської області від 08.02.2019.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2020 у справі № 916/3133/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92673910>.

9. Щодо визнання недійсними правочинів, укладених директором товариства, за позовом учасника цього товариства

Підписання генеральним директором договорів без передбаченої статутом згоди загальних зборів товариства може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства, а не корпоративних прав позивача як учасника товариства

Судова палата для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1

до Товариства з обмеженою відповідальністю "Торгівельно-транспортна компанія" (далі – ТОВ "Торгівельно-транспортна компанія"), ОСОБА_2 про визнання недійсними рішення загальних зборів учасників товариства та іпотечних договорів.

Позов обґрунтовано тим, що загальні збори учасників товариства, на яких приймалося рішення про укладення іпотечних договорів щодо нерухомого майна товариства, були скликані з грубим порушенням корпоративних прав позивача і проведені за відсутності кворуму, передбаченого Законом України «Про господарські товариства» та установчими документами товариства.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 05.06.2019 в задоволенні позову відмовлено. Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 30.09.2019 зазначене рішення скасовано, позовні вимоги задоволено частково, визнано недійсним іпотечний договір, укладений між ОСОБА_2 та ТОВ "Торгівельно-транспортна компанія".

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до ЦК України за договором, укладеним товариством, права та обов'язки набуває таке товариство як сторона договору. При цьому правовий стан (сукупність прав та обов'язків) безпосередньо учасників цього товариства жодним чином не змінюється.

Згідно зі статтею 239 ЦК України повноваження діяти від імені юридичної особи є можливістю створювати, змінювати, припиняти цивільні права та обов'язки юридичної особи. Таке повноваження не належить до корпоративних прав учасника юридичної особи.

Згода загальних зборів товариства на укладення договору є згодою органу управління товариства, який діє від імені товариства.

Підписання виконавчим органом товариства договору з іншою особою без передбаченої статутом згоди вищого органу цього товариства може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства у його відносинах з іншою особою – стороною договору, а не корпоративних прав його учасника.

Отже, підписання генеральним директором ТОВ "Торгівельно-транспортна компанія" ОСОБА_2 оспорюваних договорів іпотеки без передбаченої статутом згоди загальних зборів цього товариства може свідчити про порушення прав та інтересів самого товариства, а не корпоративних прав позивача як учасника товариства, оскільки генеральний директор діяв саме від імені товариства, а не його учасників.

Ураховуючи викладене, судовою палатою для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС скасовано постанову Центрального апеляційного господарського суду від 30.09.2019 та залишено в силі рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 05.06.2019, яким в задоволенні позову відмовлено.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.11.2020 у справі № 904/920/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93037838>.

10. Щодо поширення заборони на знесення самочинної прибудови до пам'ятки архітектури

На самочинну прибудову до пам'ятки архітектури не поширюється заборона її знесення, встановлена статтею 22 Закону України "Про охорону культурної спадщини", оскільки така прибудова хоча й здійснена до пам'ятки архітектури, але не набуває статусу об'єкта архітектури, що належить до об'єктів культурної спадщини, які охороняються державою

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Банкова 2" (далі – ТОВ "Банкова 2") до Національної спілки письменників України (далі – НСПУ) про: 1) припинення права власності відповідача на приміщення, яке знаходиться в будинку літераторів Українського відділення Літературного фонду СРСР; 2) визнання спільною частковою власністю сторін приміщення, що включає прибудову та нежилі приміщення підвалу після реконструкції, які знаходяться в будинку літераторів Українського відділення Літературного фонду СРСР; 3) визнання за позивачем права власності на 1/2 частину зазначеного приміщення – та за зустрічним позовом НСПУ до ТОВ "Банкова 2" про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що ТОВ "Банкова 2" виконало всі зобов'язання, передбачені умовами договору про спільну діяльність з реконструкції нежитлової будівлі, проте НСПУ ухиляється від підписання акта виконаних робіт та акта розподілу об'єкта інвестування. Зустрічні позовні вимоги мотивовані тим, що позивач, порушивши умови договору, не погодив з НСПУ план реконструкції та перелік здійснюваних заходів з реконструкції, не затвердив проект реконструкції об'єкта інвестування, як визначено договором, а отже, в односторонньому порядку, на власний розсуд приступив до здійснення робіт з реконструкції об'єкта.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 11.09.2019, яке залишено без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 02.07.2020, в задоволенні первісного позову відмовлено, зустрічний позов задоволено.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що умовами договору про спільну діяльність передбачено здійснення комплексу заходів, пов'язаних з реконструкцією частини приміщень, які є об'єктом оренди за договором оренди нежитлових приміщень, укладеного між сторонами. Проте умовами договору оренди не встановлено використання ТОВ "Банкова 2" як орендарем прилеглої земельної ділянки до будівлі, яка належить НСПУ на праві постійного користування за державним актом, а також не обумовлено право забудови цієї території, тоді як ТОВ "Банкова 2" самочинно здійснило прибудову в межах земельної ділянки, на якій розташовано об'єкт оренди. Матеріали справи не містять доказів наявності у ТОВ "Банкова 2" прав на забудову зазначеної земельної ділянки.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Статтею 376 ЦК України передбачено, що для здійснення будівництва на земельній ділянці особа має набути у встановленому порядку право користування цією земельною ділянкою (володіння, оренда).

Частиною першою статті 22 Закону України "Про охорону культурної спадщини" визначено, що пам'ятки, їхні частини, пов'язане з ними рухоме та нерухоме майно забороняється зносити, змінювати, замінювати, переміщувати (переносити) на інші місця.

КГС ВС вважає помилковим посилання ТОВ "Банкова 2" на необхідність застосування до правовідносин у цій справі статті 22 названого Закону України "Про охорону культурної спадщини" у взаємозв'язку зі статтею 376 ЦК України стосовно заборони знесення самочинної прибудови, здійсненої до пам'ятки культурної спадщини. На думку скаржника, спірна самочинна прибудова стала частиною пам'ятки культурної спадщини, а відповідно до статті 22 названого Закону пам'ятки, їхні частини, пов'язане з ними рухоме та нерухоме майно забороняється зносити, змінювати, замінювати, переміщувати (переносити) на інші місця.

Колегія суддів у розглянутих спірних правовідносинах дотримується висновку, що на прибудову, яка є самочинним будівництвом та підлягає знесенню на підставі частини четвертої статті 376 ЦК України, не поширюється заборона знесення, встановлена статтею 22 Закону України "Про охорону культурної спадщини", оскільки така прибудова хоча й здійснена до пам'ятки архітектури, але не набуває статусу об'єкта архітектури, що належить до об'єктів культурної спадщини, які охороняються державою.

Постановою КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.07.2020 та рішення Господарського суду міста Києва від 11.09.2019 в частині задоволення зустрічного позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.11.2020 у справі № 910/7141/13 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92887530>.

11. Щодо розрахунку розміру пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту в разі ненадання загальної кошторисної вартості об'єкта

Встановлення порядку залучення, розрахунку розміру і використання коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» віднесено до повноважень органів місцевого самоврядування, до яких, зокрема, належать виконавчі органи міських рад. Тож застосування положень Порядку пайової участі замовників у розвитку інфраструктури міста, затвердженого виконавчим комітетом міської ради, щодо розрахунку розміру пайової участі саме на підставі опосередкованої вартості у разі ненадання відповідачем загальної кошторисної вартості об'єкта, не суперечить чинному законодавству

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Департаменту економіки та комунального майна Харківської міської ради до Товариства з обмеженою відповідальністю "Парковий-4" (далі – ТОВ "Парковий-4") про визнання укладеним договором про пайову участь у розвитку інфраструктури в редакції, викладеній у прохальній частині позову.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 02.05.2019 позовні вимоги задоволено в повному обсязі. Постановою Східного апеляційного господарського суду від 20.01.2020 зазначене рішення змінено, внесено зміни до змісту договору про пайову участь у розвитку інфраструктури міста Харкова щодо величини такої пайової участі.

Доводи касаційної скарги ТОВ "Парковий-4" зводяться до того, що Порядок пайової участі замовників у розвитку інфраструктури м. Харкова, прийнятий рішенням виконавчого комітету Харківської міської ради від 09.11.2011 № 804, є нікчемним, оскільки прийнятий не органом місцевого самоврядування всупереч статті 40 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності", встановлення ціни, зазначеної в договорі на пайову участь у розвитку інфраструктури м. Харкова виходить за межі повноважень виконавчого комітету Харківської міської ради.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно із частиною першою статті 40 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" (в редакції, чинній на момент розгляду справи судом першої інстанції) порядок залучення, розрахунку розміру і використання коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту встановлюють органи місцевого самоврядування відповідно до цього Закону.

На виконання частини першої статті 40 названого Закону, рішенням виконавчого комітету Харківської міської ради від 09.11.2011 №804, затверджено Порядок пайової участі замовників у розвитку інфраструктури м. Харкова (із змінами, внесеними рішенням від 22.05.2013 № 319 далі – Порядок), яким визначено механізм залучення до пайової участі, порядок укладення договорів та розрахунку розміру величини пайового внеску.

Підпунктом 1 пункту «б» статті 27 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" визначено, що до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать делеговані повноваження, зокрема участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Отже, встановлення порядку залучення, розрахунку розміру і використання коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту відповідно до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" віднесено до повноважень органів місцевого самоврядування, до яких, зокрема, належать виконавчі органи міських рад. Тому застосування положень Порядку в частині розрахунку розміру пайової участі саме на підставі наведеної опосередкованої вартості у разі ненадання відповідачем загальної кошторисної вартості об'єкта, не суперечить чинному законодавству.

Водночас апеляційний суд, встановивши, що визначена позивачем величина пайової участі перебільшує встановлений частиною шостою статті 40 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" граничний розмір, який не може перевищувати 4 % кошторисної вартості будівництва об'єкта, дійшов правильного висновку про відсутність підстав для покладення на відповідача обов'язку сплатити

відповідне перебільшення і правомірно вніс зміни до змісту договору про пайову участь у розвитку інфраструктури міста Харкова, змінивши розмір величини пайової участі.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС залишила без змін постанову Східного апеляційного господарського суду від 20.01.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.10.2020 у справі № 922/3693/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93263168>.

12. Щодо наявності в особи статусу іпотекодержателя у разі відсутності запису про державну реєстрацію обтяження нерухомого майна іпотекою

У разі нездійснення державної реєстрації обтяження нерухомого майна іпотекою (або вилучення такого запису) договір іпотеки є дійсним, але це не свідчить про наявність в особи статусу іпотекодержателя. Вимога такої особи не має пріоритету щодо зареєстрованих прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства "УкрСиббанк" (далі – ПАТ "УкрСиббанк") до Публічного акціонерного товариства "Мегабанк" (далі – ПАТ "Мегабанк"), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, – ОСОБА_1, ОСОБА_2, про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки, а саме домоволодіння, що належить на праві власності ПАТ "Мегабанк" на підставі свідоцтва, виданого 23.12.2013, для задоволення вимог ПАТ "УкрСиббанк", що виникли відповідно до кредитних договорів від 10.07.2007.

ПАТ "УкрСиббанк", обґрунтовуючи позовні вимоги, наголошувало, що з інформаційної довідки з Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна йому стало відомо про перебування спірного нерухомого майна (домоволодіння) в іпотеці ПАТ "Мегабанк" на підставі договору іпотеки від 12.09.2008, а також в іпотеці ОСОБА_2 відповідно до договору іпотеки від 02.06.2010.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 25.04.2019, залишеним без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 10.03.2020, позовні вимоги задоволено, звернуто стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки від 10.07.2007.

Суди попередніх інстанцій, задовольняючи позовні вимоги ПАТ "УкрСиббанк" на підставі статті 3 Закону України "Про іпотеку" (в редакції, чинній на час укладення договору іпотеки – 10.07.2007), дійшли висновку, що оскільки договір іпотеки від 10.07.2007, укладений між ПАТ "УкрСиббанк" і ОСОБА_1, є дійсним, зобов'язання за ним не було припинено, доказів протилежного до суду не надано, спірне домоволодіння є предметом іпотеки ПАТ "УкрСиббанк" і позивач скористався правом задовольнити свої вимоги за рахунок іпотеки.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Зі змістом положень статей 3, 9, 12, 23, 33 Закону України "Про іпотеку" іпотека є специфічним видом забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні його власника, який обмежений у правомочності самостійно розпоряджатися предметом іпотеки. Тобто іпотека обмежує такий елемент права власності як право розпорядження нерухомим майном, яке є предметом іпотечного договору. Зазначений вид забезпечення виконання зобов'язання передбачає стимулювання боржника до належного виконання зобов'язання та запобігання негативним наслідкам, що настають у разі порушення ним свого зобов'язання. У разі порушення боржником свого зобов'язання до особи, яка передала в іпотеку нерухоме майно для забезпечення виконання такого зобов'язання, можуть бути застосовані заходи цивільно-правової відповідальності у вигляді звернення стягнення на предмет іпотеки. Особливість цього виду забезпечення виконання зобов'язання полягає в тому, що обтяження майна іпотекою відбувається незалежно від зміни власника такого майна. Тож стосовно кожного наступного власника іпотечного майна виникають ризики настання відповідальності перед іпотекодержателем за невиконання боржником основного зобов'язання, зокрема звернення стягнення на предмет іпотеки.

Відповідно до частини другої статті 3 Закону України "Про іпотеку" (в редакції, чинній на час укладення договору між ПАТ "УкрСиббанк" і ОСОБА_1 від 10.07.2007) взаємні права і обов'язки іпотекодавця та іпотекодержателя за іпотечним договором виникають з моменту його нотаріального посвідчення.

Згідно зі статтею 3 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (у редакції, чинній на час укладення договору між позивачем і ОСОБА_1 від 10.07.2007) речові права на нерухоме майно, їх обмеження та правочини щодо нерухомого майна підлягають обов'язковій державній реєстрації в порядку, встановленому цим Законом.

Державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень є офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (пункт 1 частини першої статті 2 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень").

Частиною сьомою статті 3 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" зареєстровані речові права та їх обмеження мають пріоритет над незареєстрованими в разі спору щодо нерухомого майна.

Внесення нотаріусом до реєстру запису про припинення іпотеки є офіційним підтвердженням існування юридичного факту припинення іпотеки відповідно до підстав, передбачених чинним законодавством, але такий факт не створюється реєстраційною дією нотаріуса. Існування спірного запису в реєстрі про припинення іпотеки не позбавляє іпотекодержателя права доводити обставини дійсності такої іпотеки в суді.

За змістом частини першої статті 4 Закону України "Про іпотеку" (в редакції, чинній як на час укладення договору іпотеки ПАТ "УкрСиббанк" від 10.07.2007, так і на час укладення договору іпотеки ПАТ "Мегабанк" від 12.09.2008 із ОСОБА_1) обтяження нерухомого майна іпотекою підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому законодавством. У разі недотримання цієї умови іпотечний договір є дійсним, але вимога іпотекодержателя не набуває пріоритету щодо зареєстрованих прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно.

Отже, у разі нездійснення державної реєстрації обтяження нерухомого майна іпотекою (або вилучення такого запису) договір іпотеки є дійсним, але це не свідчить про наявність в особи статусу іпотекодержателя. Вимога такої особи не має пріоритету щодо зареєстрованих прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно.

З огляду на викладене ОП КГС ВС скасувала постанову Східного апеляційного господарського суду від 10.03.2020 і рішення Господарського суду Харківської області від 25.04.2019, а справу передала на новий розгляд до Господарського суду Харківської області.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.10.2020 у справі № 922/1995/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92705207>.

13. Щодо відомостей про припинення іпотеки

У разі невідповідності відомостей, наведених у Державному реєстрі прав про припинення іпотеки, даним, зазначеним в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії, пріоритет має інформація, що міститься в названих документах

КГС ВС розглянув справу за позовом Публічного акціонерного товариства "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк" (далі – ПАТ "Промінвестбанк") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Сервісно-промислове підприємство "МБР Україна", ОСОБА_1, Приватного акціонерного товариства "Рівнезалізобетон", Комунального підприємства "Реєстраційний центр" Городищенської сільської ради про скасування рішення про державну реєстрацію припинення (іпотеки), скасування запису про припинення запису про іпотеку, відновлення з моменту вчинення первинного запису про іпотеку в Державному реєстрі іпотек.

Позивач, обґрунтовуючи свої вимоги, стверджує, що оскільки документ (лист банку від 20.10.2016), що став підставою для державної реєстрації припинення іпотеки є підробленим та не породжує правових наслідків, то договір іпотеки вважається чинним, а нові набувачі спірного майна – відповідач-1 та відповідач-2 на підставі статті 23 Закону України "Про іпотеку" несуть відповідальність відповідно до умов договору іпотеки за невиконання позичальником умов кредитного договору.

Рішенням Господарського суду Рівненської області від 08.08.2019, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.02.2020, позов задоволено.

Судові рішення мотивовано тим, що позивач належним чином довів, що припинення іпотеки відбулося без волевиявлення на це ПАТ "Промінвестбанк". Інших підстав для припинення іпотеки судом не встановлено, оскільки забезпечене іпотекою зобов'язання не виконано. При цьому лист банку, на підставі якого здійснено реєстрацію припинення іпотеки та обтяження, суд не взяв до уваги як доказ, керуючись, статтею 91 ГПК України.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до статті 23 Закону України "Про іпотеку" статус іпотекодавця набуває лише особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки. При цьому державна реєстрація прав не є підставою набуття права власності, а вважається лише засвідченням державою вже набутого особою права власності, що унеможлиблює ототожнення факту набуття права власності з фактом його державної реєстрації.

За частиною другою статті 12 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" відомості, що містяться у Державному реєстрі прав, повинні відповідати відомостям, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії. У разі їх невідповідності пріоритет мають відомості, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії. Наведеною нормою законодавець врегулював правову ситуацію, коли відомості, що містяться у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, не відповідають чинним правовстановлюючим документам, на підставі яких проведені реєстраційні дії та які мають пріоритет над записами, що містяться у Державному реєстрі.

За змістом статей 3, 18 Закону України "Про іпотеку" іпотека виникає на підставі укладеного в письмовій формі і нотаріально посвідченого іпотечного договору, закону або рішення суду. Обтяження нерухомого майна іпотекою підлягає державній реєстрації відповідно до закону (стаття 4 зазначеного Закону). Тобто із виникненням іпотеки на законних підставах виникає обтяження нерухомого майна іпотекою, яке підлягає державній реєстрації. При цьому припинення державної реєстрації обтяження нерухомого майна іпотекою не передбачає припинення іпотеки, якщо договір іпотеки залишається дійсним та іпотека не припинена на законних підставах.

З огляду на викладене КГС ВС погодився з тим, що суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку, що в розглядуваній справі відомості в Державному реєстрі прав про припинення іпотеки не відповідають відомостям, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії, а у разі їх невідповідності пріоритет мають відомості, що містяться в документах, на підставі яких проведені реєстраційні дії. Оскільки оригінал листа банку від 20.10.2016, який став підставою для державної реєстрації припинення іпотеки, відсутній, а повноважень на його підписання не було, суд врахував пріоритет наданих суду

документів, які підтверджували виникнення та чинність іпотеки і необхідність відновлення записів про обтяження майна іпотекою, адже документального підтвердження підстав для припинення державної реєстрації обтяження майна іпотекою у матеріалах справи немає.

Ураховуючи зазначене, постановою КГС ВС від 15.09.2020 залишено без змін рішення Господарського суду Рівненської області від 08.08.2019 та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.02.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.09.2020 у справі № 918/80/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91722148>.

14. Щодо відсутності підстав для нарахування відповідачу необлікованого (донарахованого) об'єму природного газу

За умови відсутності пошкодження лічильника, пропущення строку періодичної повірки лічильника газу з вини споживача або несанкціонованого втручання в роботу засобу вимірювальної техніки та за наявності справного обчислювача (коректора) об'єму газу, який не містить зареєстрованих та зафіксованих у звітах повідомлень про роботу лічильника газу в позаштатному режимі, несправність лічильника внаслідок його невідповідності нормативним документам у сфері метрології, встановлена за результатами позачергової або експертної повірки, не є підставою для здійснення перерахунку споживачу об'єму розподіленого (спожитого) природного газу відповідно до пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу газорозподільних систем

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації "Житомиргаз" (далі – ПАТ "Житомиргаз") до Приватного підприємства "Україна" (далі – ПП "Україна") про стягнення вартості необлікованого об'єму природного газу.

Позовна заява мотивована тим, що в результаті перевірки (повірки) лічильника газу на об'єкті ПП "Україна" його визнано непридатним, тому витрата (споживання) природного газу не обліковувалася або обліковувалася некоректно, що є підставою для визначення об'єму необлікованого природного газу та відшкодування його вартості.

Господарський суд Житомирської області рішенням, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 13.05.2020, в задоволенні позову відмовив.

Правовідносини сторін у цій справі виникли з договору розподілу природного газу (для споживача, що не є побутовим) та регулюються положеннями Кодексу газорозподільних систем, затвердженого постановою НКРЕП від 30.09.2015 № 2494 (далі – Кодекс ГРС), який визначає взаємовідносини оператора газорозподільних систем із суб'єктами ринку природного газу, а також правові, технічні, організаційні та економічні засади функціонування газорозподільних систем.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що в акті про порушення ПАТ "Житомиргаз" не зазначив, який вид порушення встановлено, обставини і суть порушення. При цьому неприпустимим є посилання під час складання акта в цілому на норму Кодексу ГРС, що містить у своєму складі два самостійних види порушення. Зокрема, у пункті 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС несправність лічильника газу пов'язується з його пошкодженням або з позаштатним режимом роботи. Акт про порушення складено та підписано лише двома представниками оператора, що є порушенням вимог Кодексу ГРС, та у пункті 3 цього акта не зазначено показники лічильника, що свідчить про недотримання ПАТ «Житомиргаз» вимог щодо заповнення додатка 16 до Кодексу ГРС.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до абзацу першого пункту 2 глави 1 розділу IX Кодексу ГРС порядок комерційного обліку природного газу (визначення його об'ємів і обсягів) по об'єктах споживачів, у тому числі побутових споживачів, здійснюється згідно з договором розподілу природного газу, укладеним між споживачем та оператором ГРМ, та з урахуванням вимог цього Кодексу. Порядок укладання договору розподілу природного газу визначений розділом VI цього Кодексу.

Абзацами першим, третім пункту 2 глави 6 розділу X Кодексу ГРС передбачено, що протягом експлуатації комерційного ВОГ та його складових оператор ГРМ та споживач (суміжний суб'єкт ринку природного газу) проводять, зокрема, перевірку комерційного ВОГ та його складових відповідно до вимог цього Кодексу, а також контрольний огляд вузла обліку. Контрольний огляд вузла обліку здійснюється оператором ГРМ за необхідності, але не рідше ніж один раз на шість місяців.

Як свідчать встановлені судами обставини, за наслідками обстеження ВОГ на об'єкті ПП "Україна" встановлено позаштатний режим роботи, у зв'язку з чим ЗВТ направлено на позачергову повірку, за результатами якої лічильник визнано непридатним. На цій підставі представники ПАТ "Житомиргаз" склали акт про порушення згідно з підпунктом 1 пункту 3 глави 2 розділу XI Кодексу ГРС.

У подальшому за результатами розгляду акта про порушення комісія змінила режим нарахування, визначивши необлікований об'єм природного газу відповідно до підпункту 1 пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС.

Аналіз наведених положень Кодексу ГРС дає підстави для висновку про те, що в разі коли за результатами своєчасно проведеної періодичної повірки встановлено непридатність лічильника до застосування лише внаслідок його невідповідності нормативним документам у сфері метрології, наслідки, передбачені підпунктом 1 пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС, а саме визначення обсягу переданого (прийнятого) газу за номінальною потужністю неопломбованого газоспоживаючого обладнання, не настають.

Ураховуючи наведене, оскільки сторони у цій справі не стверджували про несправність коректора, і, відповідно, суди не встановили його несправності, а також зареєстрованих та зафіксованих у звітах коректора об'єму газу повідомлень про наявні аварійні/діагностичні ситуації (несправність), які б свідчили про

позаштатний режим роботи лічильника, немає підстав для застосування пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС.

З огляду на викладене суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про відсутність підстав для нарахування ПП "Україна" необлікованого (донарахованого) об'єму природного газу.

ОП КГС ВС, враховуючи положення шостого абзацу пункту 6 глави 9 розділу X, пункту 3 глави 2 та пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС, дійшов висновку, що за відсутності пошкодження лічильника, пропущення строку періодичної повірки лічильника газу з вини споживача або несанкціонованого втручання в роботу ЗВТ та за наявності справного обчислювача (коректора) об'єму газу, який не містить зареєстрованих та зафіксованих у звітах повідомлень про роботу лічильника газу в позаштатному режимі, несправність лічильника внаслідок його невідповідності нормативним документам у сфері метрології, встановлена за результатами позачергової або експертної повірки, не є підставою для здійснення перерахунку споживачу об'єму розподіленого (спожитого) природного газу відповідно до пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС.

Постановою ОП КГС ВС від 02.12.2020 рішення Господарського суду Житомирської області від 28.11.2019 та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 13.05.2020 залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02.12.2020 у справі № 906/962/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93263230>.

15. Щодо заборони вчинення виконавчих дій стосовно об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації

Заборона вчинення виконавчих дій відповідно до Закону України "Про виконавче провадження" щодо об'єктів права державної власності, які були включені до переліків, затверджених Законом України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", не поширюється на стягнення будь-яких коштів боржника або лише тих, що були передані в заставу за кредитними договорами

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Металургтранс" до Акціонерного товариства "Українська залізниця" (далі – Укрзалізниця) про стягнення збитків.

Господарським судом міста Києва прийнято рішення від 14.11.2019, яким позовні вимоги задоволено повністю та 05.12.2020 видано наказ на виконання цього рішення.

Укрзалізниця звернулася до Господарського суду міста Києва зі скаргою на дії державного виконавця, обґрунтовуючи її тим, що Законом України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" заборонено вчиняти виконавчі дії, у тому

числі і щодо виконання рішень судів, якими встановлено стягнення коштів з боржників. Крім того, до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, включені дані щодо боржника – Укрзалізниці. У зв'язку з цим станом на 20.10.2019 усі виконавчі провадження, де боржником є Укрзалізниця, підлягають завершенню, а виконавчі документи – поверненню стягувачу на підставі пункту 9 частини першої статті 37 Закону України "Про виконавче провадження".

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 17.02.2020, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 25.05.2020, у задоволенні скарги Укрзалізниці на дії державного виконавця відмовлено повністю.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частиною першою статті 326 ГПК України передбачено, що судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами.

Статтею 1 Закону України "Про виконавче провадження" визначено, що виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 18 Закону України "Про виконавче провадження" виконавець зобов'язаний здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та в порядку, які встановлені виконавчим документом і цим Законом.

20 жовтня 2019 року набрав чинності Закон України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" (далі – Закон № 145-ІХ).

Пунктом 3 розділу III Прикінцеві та перехідні положення, Закону № 145-ІХ заборонено вчиняти виконавчі дії щодо об'єктів права державної власності, які на день набрання чинності цим Законом були включені до переліків, затверджених Законом України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом, крім стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

Системний аналіз змісту цієї норми разом з іншими заборонами та мораторіями на звернення стягнення на майно боржників – державних підприємств, установленими на момент прийняття Закону № 145-ІХ, свідчить про їх спрямування на збереження об'єктів права державної власності, які були включені до переліків, затверджених Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають

приватизації», у зв'язку з їх стратегічним значенням для української економіки та національної безпеки з метою запобігти безконтрольному відчуженню майна, що становить єдиний майновий комплекс, у тому числі через застосування позаприватизаційних процедур.

Винятком із зазначеної заборони є стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

Тобто наведеною нормою Закону №145-IX з усього складу майна підприємства, призначеного для його діяльності, яким також є нерухоме майно (будівлі, споруди, земельні ділянки тощо), передбачено можливість звернення стягнення лише на конкретні види майна цього підприємства, зокрема коштів боржників у будь-яких правовідносинах, а також товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

Постановою ОП КГС ВС від 20.11.2020 залишено без змін ухвалу Господарського суду міста Києва від 17.02.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 25.05.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 20.11.2020 у справі № 910/12809/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93037839>.

16. Щодо забезпечення позову у справах, пов'язаних з визнанням охоронних документів недійсними

У справах, пов'язаних з визнанням охоронних документів недійсними, є можливим застосування заходів забезпечення позову у вигляді заборони відповідачеві – володільцеві спірного документа передавати будь-якій особі (особам) право власності на об'єкт інтелектуальної власності та/або надавати будь-якій особі (особам) дозвіл (видавати ліцензію) на використання об'єкта інтелектуальної власності, а також заборони Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України приймати рішення про внесення будь-яких змін до Державного реєстру патентів/свідоцтв України стосовно об'єкта інтелектуальної власності, вносити відповідні зміни до зазначеного Реєстру та здійснювати пов'язані з цим публікації в офіційному бюлетені "Промислова власність".

У разі оспорювання міжнародної реєстрації торговельної марки суд з урахуванням конкретних обставин справи може заборонити власникові торговельної марки здійснювати будь-які дії з передачі відповідних прав іншим особам до розгляду справи по суті

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Анімаград" (далі – ТОВ "Анімаград") та Крунмер Холдінгс Лімітед (KROONMERE HOLDINGS LIMITED) (далі – Компанія) до Товариства з обмеженою відповідальністю "Виробнича компанія "Перетворення" (далі – ТОВ "БК "Перетворення"), Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського

господарства України (далі – Мінекономрозвитку) про визнання недійсним свідоцтва на знаки для товарів і послуг та зобов'язання вчинити дії.

Одночасно з позовною заявою Компанією було подано заяву про вжиття заходів забезпечення позову щодо заборони ТОВ "БК "Перетворення" передавати повністю або частково виключні майнові права інтелектуальної власності на знак для товарів і послуг за свідоцтвом України іншим особам, відмовлятися від свідоцтва України на знаки для товарів та послуг та заборони Мінекономрозвитку вносити будь-які зміни до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг стосовно власника та статусу знака для товарів і послуг за названими свідоцтвами України до набрання рішенням місцевого суду у справі законної сили.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 10.06.2020 заяву Компанії про забезпечення позову задоволено повністю. Постановою Північного апеляційного господарського суду від 25.08.2020 зазначену ухвалу місцевого суду скасовано та відмовлено в задоволенні заяви Компанії про забезпечення позову.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Вирішуючи питання про забезпечення позову, господарський суд має здійснити оцінку обґрунтованості доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням: розумності, обґрунтованості й адекватності вимог заявника щодо забезпечення позову; забезпечення збалансованості інтересів сторін та інших учасників судового процесу; наявності зв'язку між конкретним заходом щодо забезпечення позову і предметом позовної вимоги, зокрема того, чи спроможний такий захід забезпечити фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову; імовірності виникнення труднощів у виконанні або невиконанні рішення господарського суду в разі невжиття таких заходів; запобігання порушенню у зв'язку із вжиттям таких заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками даного судового процесу.

Адекватність заходу щодо забезпечення позову, що застосовується господарським судом, визначається його відповідністю вимогам, для забезпечення яких він вживається. Оцінка такої відповідності здійснюється господарським судом, зокрема, з урахуванням співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, з вартістю майна, на яке вимагається накладення арешту, або майнових наслідків заборони відповідачеві вчиняти певні дії.

Обрані заходи щодо забезпечення позову не повинні мати наслідком повне припинення господарської діяльності суб'єкта господарювання, якщо така діяльність, у свою чергу, не призводить до погіршення стану належного відповідачеві майна чи зниження його вартості.

У справах, пов'язаних з визнанням охоронних документів недійсними, можливе застосування заходів щодо забезпечення позову у вигляді заборони відповідачеві – володільцеві спірного документа передавати будь-якій особі (особам) право власності на об'єкт інтелектуальної власності та/або надавати будь-якій особі (особам) дозвіл (видавати ліцензію) на використання об'єкта інтелектуальної

власності, а також заборони Мінекономрозвитку приймати рішення про внесення будь-яких змін до Державного реєстру патентів/свідоцтв України стосовно об'єкта інтелектуальної власності, вносити відповідні зміни до зазначеного Реєстру та здійснювати пов'язані з цим публікації в офіційному бюлетені "Промислова власність". У разі оспорювання міжнародної реєстрації торговельної марки суд з урахуванням конкретних обставин справи може заборонити власникові торговельної марки здійснювати будь-які дії з передачі відповідних прав іншим особам до розгляду справи по суті.

Такі заходи мають на меті, зокрема, запобігти невиправданому розширенню кола осіб, прав та інтересів яких стосуватиметься судове рішення, а отже – утрудненню чи неможливості виконання цього рішення.

Зважаючи на викладене, КГС ВС зазначив, що наведені заходи забезпечення позову спроможні забезпечити фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову, що не було враховано апеляційним господарським судом під час перегляду ухвали суду першої інстанції, і скасував постанову Північного апеляційного господарського суду від 25.08.2020 та залишив у силі ухвалу Господарського суду міста Києва від 10.06.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2020 у справі № 910/7716/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92618539>.

17. Щодо заходів забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно та (або) кошти

Захід забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно або грошові кошти може застосуватися у справі, в якій заявлено майнову вимогу, а спір вирішується про визнання права (інше речове право) на майно, витребування (передачу) майна, коштів або про стягнення коштів. Сума арештованих коштів обмежується розміром позову та можливими судовими витратами, а арешт майна має стосуватися майна, належного до предмета спору.

Арешт, накладений судом для забезпечення позову лише на майно, що належить або підлягає передачі боржнику і перебуває у нього чи в інших осіб, не поширює свою дію на кошти, оскільки для їх арешту суд має вжити окремий захід забезпечення позову, передбачений статтею 137 ГПК України

КГС ВС розглянув справу за скаргою Науково-виробничого підприємства "БілоцерківМАЗ" (далі – ТОВ "БілоцерківМАЗ") на дії приватного виконавця виконавчого округу міста Києва (далі – приватний виконавець) у виконавчому провадженні щодо виконання ухвали суду про вжиття заходів забезпечення позову у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Інвестохіллс Веста" (далі – ТОВ "Інвестохіллс Веста") до ТОВ "БілоцерківМАЗ" про стягнення коштів.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 30.04.2020 частково задоволено заяву ТОВ "Інвестохіллс Веста" про забезпечення позову; вжито заходів

забезпечення позову шляхом накладення арешту на все рухоме та нерухоме майно ТОВ "БілоцерківМАЗ" в межах ціни позову, яке буде виявлено державним або приватним виконавцем при виконанні цієї ухвали, зокрема: нерухоме майно, корпоративні права, транспортні засоби, обладнання тощо.

Приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання цієї ухвали; винесено постанови про накладення арешту на все рухоме та нерухоме майно відповідача в межах ціни позову, про накладення арешту на кошти, що розміщені на відкритих рахунках, та на рахунках, що будуть відкриті після винесення постанови про арешт коштів боржника, крім коштів, розміщених на рахунках, накладення арешту та/або звернення стягнення на які заборонено законом.

ТОВ "БілоцерківМАЗ" звернувся до Господарського суду Київської області зі скаргою на дії приватного виконавця та просив визнати його дії неправомірними та протиправними; визнати протиправною та скасувати постанову приватного виконавця про відкриття виконавчого провадження; визнати протиправною та скасувати постанову приватного виконавця у виконавчому провадженні про арешт коштів боржника.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 28.05.2020 скаргу задоволено частково, визнано неправомірними та протиправними дії приватного виконавця щодо винесення постанови у виконавчому провадженні про арешт коштів боржника та скасовано цю постанову, в іншій частині скарги відмовлено.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 22.09.2020 ухвалу Господарського суду Київської області від 28.05.2020 скасовано в частині відмови в задоволенні скарги про визнання дій приватного виконавця неправомірними та протиправними і визнання протиправною та скасування його постанови про відкриття виконавчого провадження, прийнято в цій частині нове рішення, яким скаргу задоволено; визнано дії приватного виконавця неправомірними та протиправними; визнано протиправною та скасовано постанову приватного виконавця про відкриття виконавчого провадження; в решті ухвалу Господарського суду Київської області від 28.05.2020 залишено без змін.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 137 ГПК України позов забезпечується, зокрема, накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб.

За змістом цієї норми під час розгляду заяви про застосування такого заходу забезпечення позову як накладення арешту на майно або кошти суд має виходити із того, що цей захід забезпечення обмежує право особи користуватися та розпоряджатися коштами або майном, тому може застосуватися у справі, в якій заявлено майнову вимогу, а спір вирішується про визнання права (інше речове право) на майно, витребування (передачу) майна, коштів або про стягнення коштів. Сума арештованих коштів обмежується розміром позову та можливими судовими витратами, а арешт має стосуватися майна, належного до предмета спору.

Накладення арешту в межах ціни позову на кошти, що належать чи підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб, є одним із визначених законом способів забезпечення позову.

КГС ВС дійшов висновку, що пункт 1 частини першої статті 137 ГПК України визначає два окремі засоби забезпечення позову, а саме накладення арешту на майно та накладення арешту на кошти, які за змістом цієї норми можуть застосовуватися одночасно або незалежно один від одного.

Беручи до уваги, що пункт 1 частини першої статті 137 ГПК України розмежовує поняття майна та грошових коштів для цілей вжиття заходів забезпечення позову шляхом накладення на них арешту, КГС ВС дотримується позиції, що арешт, накладений судом для забезпечення позову лише на майно, що належить або підлягає передачі відповідачу і знаходиться у нього чи в інших осіб, не поширює свою дію на відповідні кошти, оскільки для їх арешту суд має вжити окремий захід забезпечення позову, передбачений цією нормою.

Зважаючи на викладене, КГС ВС залишив без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 22.09.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.11.2020 у справі № 911/949/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93149492>.

18. Щодо касаційного оскарження судових рішень апеляційної інстанції, якими вирішувалося питання про вжиття заходів забезпечення позову

У касаційному порядку можна оскаржити ухвалу суду апеляційної інстанції, яка передбачає вжиття заходів забезпечення позову. Водночас ухвала, згідно з якою апеляційний суд відмовив у задоволенні заяви про забезпечення позову, касаційному оскарженню не підлягає.

Постанова апеляційного господарського суду про залишення без змін ухвали місцевого господарського суду про вжиття заходів забезпечення позову може бути предметом касаційного оскарження

КГС ВС розглянув справу за заявою Акціонерного товариства «Сбербанк» (далі – АТ «Сбербанк») про вжиття заходів забезпечення позову за позовними вимогами про визнання недійсним рішення загальних зборів, визнання протиправними та скасування рішень державного реєстратора, визнання договорів недійсними, припинення права власності.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 02.09.2020 залишено без змін ухвалу Господарського суду міста Києва від 08.07.2020, якою задоволено заяву АТ «Сбербанк» про забезпечення позову.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частини першої статті 255 ГПК України серед об'єктів апеляційного оскарження виокремлені ухвали про забезпечення позову (пункт 3) та про відмову в забезпеченні позову (пункт 4). Іншими словами, за змістом

зазначеної норми ухвалою щодо забезпечення позову є ухвала про таке забезпечення, а ухвалою щодо відмови у забезпеченні позову – ухвала про відмову в такому забезпеченні. Аналогічно згідно з пунктом 3 частини першої статті 287 ГПК України у касаційному порядку можна оскаржити, зокрема, ухвалу суду апеляційної інстанції щодо забезпечення позову, тобто про таке забезпечення, і не можна оскаржити ухвалу суду апеляційної інстанції щодо відмови у забезпеченні позову, тобто про таку відмову.

Отже, у касаційному порядку можна оскаржити ухвалу суду апеляційної інстанції, яка передбачає вжиття заходів забезпечення позову. Водночас ухвала, згідно з якою апеляційний суд відмовив у задоволенні заяви про забезпечення позову, касаційному оскарженню не підлягає.

Оскільки ухвалу суду першої інстанції про забезпечення позову після її перегляду в апеляційному порядку відповідно до пункту 2 частини першої статті 287 ГПК України можна оскаржити в касаційному порядку, то і прийняту за результатами перегляду зазначеної ухвали постанову суду апеляційної інстанції, який таку ухвалу залишив без змін, теж можна оскаржити до суду касаційної інстанції.

Тобто з огляду на вимоги пункту 2 частини першої статті 287 ГПК України постанову апеляційного господарського суду про залишення без змін ухвали місцевого господарського суду про вжиття заходів забезпечення позову може бути предметом касаційного оскарження.

Однак, враховуючи, що суди попередніх інстанцій задовольнивши заяву АТ «Сбербанк» про забезпечення позову та вживши відповідних заходів забезпечення позову, обмежилися лише наданням оцінки обґрунтованості заявлених заходів забезпечення позову та не дослідили інших умов, необхідних для вжиття відповідних заходів забезпечення позову, КГС ВС скасував ухвалу Господарського суду міста Києва від 08.07.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.09.2020, направив справу на новий розгляд до Господарського суду міста Києва.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.11.2020 у справі № 910/7596/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92971660>.

19. Щодо звільнення від сплати судового збору

Громадяни, які мають статус фізичної особи – підприємця та підпадають під ознаки, зазначені у відповідних пунктах статті 5 Закону України "Про судовий збір", користуються пільгами, визначеними цією статтею

КГС ВС розглянув справу за позовом фізичної особи – підприємця Печук І. В. (правонаступник – фізична особа – підприємець Куралов М. В.) до Акціонерного товариства Комерційний банк «Приватбанк» про стягнення пені.

Господарський суд Волинської області рішенням від 13.07.2020 позов задовольнив частково.

Ухвалою Північно-західного апеляційного господарського суду від 10.09.2020 клопотання фізичної особи-підприємця Куралова М. В. (далі – ФОП Куралов М. В.) про заміну сторони фізичної особи-підприємця Печук І. В. правонаступником задоволено. Апеляційну скаргу ФОП Куралова М. В. на рішення суду першої інстанції залишено без руху. Запропоновано апелянту ФОП Куралову М. В. усунути недоліки апеляційної скарги: подати оригінал квитанції (платіжного доручення) про сплату судового збору.

Ухвалою Північно-західного апеляційного господарського суду від 28.09.2020 апеляційну скаргу ФОП Куралова М. В. на рішення суду першої інстанції повернуто скаржнику, оскільки він не виконав встановлених ухвалою недоліків.

Касаційна скарга обґрунтована тим, що судом апеляційної інстанції безпідставно повернуто апеляційну скаргу у зв'язку з несплатою судового збору, оскільки ФОП Куралов М.В. є інвалідом II групи, про що він повідомляв апеляційний господарський суд з наданням відповідних доказів, і наведена обставина звільняє його від сплати судового збору відповідно до пункту 9 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір".

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Пунктом 9 частини першої статті 5 Закону України "Про судовий збір" передбачено, що від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються особи з інвалідністю I та II груп, законні представники дітей з інвалідністю і недієздатних осіб з інвалідністю.

Відповідно до частини першої статті 24 ЦК України людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою.

Статтею 25 ЦК України визначено, що здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи. За правилами частин другої та четвертої цієї статті цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження та припиняється у момент її смерті.

Усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. Фізична особа здатна мати всі майнові права, що встановлені цим Кодексом, іншим законом. Фізична особа здатна мати інші цивільні права, що не встановлені Конституцією України, цим Кодексом, іншим законом, якщо вони не суперечать закону та моральним засадам суспільства. Фізична особа здатна мати обов'язки як учасник цивільних відносин (стаття 26 ЦК України).

З аналізу наведених вимог цивільного законодавства вбачається, що кожна фізична особа має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (стаття 42 Конституції України). Це право закріплене й у статті 50 ЦК України, якою передбачено, що право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю.

Тобто фізична особа, має намір реалізувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – підприємця. При цьому правовий статус

"фізична особа – підприємець" сам по собі не впливає на жодні правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієздатністю, та не обмежує їх.

Отже, громадяни, які мають статус фізичної особи – підприємця та підпадають під ознаки, зазначені у відповідних пунктах статті 5 Закону України "Про судовий збір", мають право користуватися пільгами, визначеними цією статтею.

Постановою КГС ВС від 03.12.2020 скасовано ухвалу Північно-західного апеляційного господарського суду від 28.09.2020 та направлено до Північно-західного апеляційного господарського суду зі стадії прийняття до розгляду апеляційної скарги ФОП Куралова М. В. на рішення Господарського суду Волинської області від 13.07.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.12.2020 у справі № 903/323/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/93263240>.

20. Щодо неможливості перегляду за нововиявленими обставинами рішень суду апеляційної інстанції

Не підлягає перегляду за нововиявленими обставинами постанова апеляційного суду, якою скасовано ухвалу місцевого суду про зупинення провадження у справі, як судове рішення суду апеляційної інстанції, що прийняте за результатами апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції, якою не закінчено розгляд справи

КГС ВС розглянув справу за заявою фізичної особи-підприємця Штефана В. О. (далі – ФОП Штефан В. О.) про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Центрального апеляційного господарського суду від 09.12.2019.

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 24.10.2019 зупинено провадження цій у справі за позовом Криворізької міськради до ФОП Штефана В. О. про стягнення заборгованості з орендної плати до вирішення пов'язаної з нею адміністративної справи № 160/7809/19.

Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 09.12.2019 ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 24.10.2019 про зупинення провадження скасовано і передано справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 11.08.2020 відмовлено ФОП Штефану В. О. у прийнятті заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Центрального апеляційного господарського суду від 09.12.2019.

Ухвала мотивована посиланням на положення статті 129 Конституції України, статей 232, 320 ГПК України, з урахуванням яких апеляційний суд дійшов висновку про те, що за статтею 320 зазначеного Кодексу за нововиявленими обставинами може бути переглянуто лише судові рішення, яким закінчено розгляд справи, а не рішення, ухвалені за наслідками вирішення процедурних питань під час вирішення спору по суті, до яких належить процедурна ухвала суду першої інстанції

про зупинення провадження у справі. Тобто норми цієї статті не передбачають можливості перегляду за нововиявленими обставинами судових рішень, ухвалених не по суті спору, а отже, у прийнятті відповідної заяви необхідно відмовити.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частини першої статті 320 ГПК України рішення, постанови та ухвали господарського суду, Вищого суду з питань інтелектуальної власності, якими закінчено розгляд справи, а також ухвали у справах про банкрутство (неплатоспроможність), які підлягають оскарженню у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами.

Перегляду у зв'язку з нововиявленими обставинами підлягають рішення суду першої інстанції, що набрали законної сили, а також рішення суду апеляційної чи касаційної інстанцій, якими рішення місцевого суду було змінено або ухвалено нове рішення.

Отже, за нововиявленими обставинами може бути переглянуто не будь-яку ухвалу господарського суду, а лише ухвалу, якою закінчено розгляд справи.

Ухвала про зупинення провадження у справі не є ухвалою, якою закінчено розгляд справи.

Ухвалами, якими закінчено розгляд справи та які можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами, є: ухвали суду першої інстанції про закриття провадження у справі чи залишення позовної заяви без розгляду; про відмову в задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду; про скасування рішення третейського суду; про видачу виконавчого листа або відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду; ухвали суду апеляційної чи касаційної інстанцій про скасування судового рішення та закриття провадження у справі або залишення позовної заяви без розгляду. Водночас інші ухвали судів не підлягають перегляду за нововиявленими обставинами, оскільки не належать до ухвал, якими закінчено розгляд справи. Відповідно, не можуть бути переглянуті за нововиявленими обставинами і судові рішення судів апеляційної інстанції, ухвалені за результатами апеляційного перегляду ухвал судів першої інстанції, якими не закінчено розгляд справи.

За змістом положень статей 320, 321 ГПК України не підлягає перегляду за нововиявленими обставинами постанова апеляційного суду, якою скасовано ухвалу місцевого суду про зупинення провадження у справі, як судове рішення суду апеляційної інстанції, що прийняте за результатами апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції, якою не закінчено розгляд справи.

З огляду на те, що в розумінні частини першої статті 320 ГПК України за нововиявленими обставинами може бути переглянуто лише судове рішення, яким закінчено розгляд справи, апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що ухвала суду першої інстанції про зупинення провадження у справі не належить до переліку судових рішень, передбачених цією статтею, оскільки

приймається за наслідками вирішення процедурних питань під час розгляду спору по суті, а наразі спір у цій справі не вирішено по суті заявлених позовних вимог.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для відмови у прийнятті до розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Центрального апеляційного господарського суду від 09.12.2019, прийнятої за наслідками апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції про зупинення провадження у справі, яка не є в розумінні частини першої статті 320 ГПК України судовим рішенням, яким закінчено розгляд справи, що унеможлиблює можливість перегляду за нововиявленими обставинами зазначеної постанови.

Постановою КГС ВС від 29.12.2020 ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 11.08.2020 у справі № 904/5896/18 залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.12.2020 у справі № 904/5896/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93872952>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за листопад – грудень 2020 року / упоряд. суддя-секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua